

1980 SONRASI TÜRKİYE'SİNDE SENDİKAL HAKLAR VE EĞİTİM HAKKININ SAVUNULMASI: ALTERNATİF BİR ÖRGÜTLENME MODELİ OLARAK ÖĞRENCİ GENÇLİK SENDİKASI GENÇ-SEN

Işıl Erdinç

Paris 1 Panthéon-Sorbonne Üniversitesi

Özet: 1990'ların başından bu yana sendikal hareket adına bir yeniden yapılanma ve örgütlenme sürecinin içinde bulunan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) 2000'lerde bir öğrenci sendikasının kurulma sürecini başlatmış ve 2007 yılında Türkiye'nin ilk öğrenci gençlik sendikası Genç-Sen kurulmuştur. Bu çalışmada ilk olarak, Genç-Sen'i bir sendikal hak mücadelesi örneği olarak ele alıp kuruluş sürecinde rol oynayan aktörleri ve demokratik, eşit, parasız, bilimsel, anadilde eğitim hakkı bağlamında taleplerin nasıl oluşturulduğunu inceliyorum. İkinci olarak, Genç-Sen'i 1980 sonrası Türkiye'sinde eski ve yeni toplumsal muhalefet aktörlerinin buluşmasıyla kurulmuş bir öğrenci sendikası olarak ele alıyor ve temel insan hakları olan sendikal haklar ve eğitim hakkı ihlallerine karşı mücadeledeki yerini anlamaya çalışıyorum. Ağırlıklı olarak, Genç-Sen'in eylemlerinin seyri ve sendikanın iç sorunları, karşılaştığı hukuki ve siyasi engeller ve yükseköğretim sistemindeki hak ihlalleri üzerinde duruyorum. Öğrenci sendikacılığın bir örgütlenme modeli olarak kavrayabilmek amacıyla Fransa'daki öğrenci sendikacılığın örneğine başvuruyorum. Şubat ve Mart 2011'de İstanbul'da DİSK içindeki çeşitli yetkililer ve Genç-Sen'li öğrencilerle yaptığım derinlemesine görüşmeler ve gözlemler ile toplumsal hareket ve örgütlenme teorileri, Genç-Sen ve öğrenci sendikacılığının geleceğini tartıştığım bu çalışmanın ampirik ve kuramsal temeline oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: öğrenci sendikacılığı, toplumsal hareketler, Genç-Sen, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu, sendikal haklar, eğitim hakkı.

Abstract: Confederation of Progressive Trade Unions of Turkey (DİSK), which had been in a reconstruction process since the 1990s, initiated the foundation of a students' union, and in 2007 Genç-Sen, the first students' union in Turkey, was founded. The first part of this article, by taking Genç-Sen as a case of the struggle for the union rights, aims to analyze the actors in its foundation and how its demands have been formulated in the context of the right of democratic, equal, free, scientific education in mother tongue. In the second part, by taking Genç-Sen as the meeting of old and new social protest actors, I am trying to understand its place in the struggle against the violation of educational and union rights which are considered as fundamental human rights. Mainly, I focused on the course of its activities and actions, its internal problems, the legal and political obstacles it encountered, and the violations of rights in the higher education system. In order to comprehend the student's union as a model of organization, I refer to the students' unions in France as a comparative case. The observations and the interviews with the experts in DİSK and the member students of Genç-Sen that we conducted in February and March 2011 in Istanbul, and the theories of social movements and organizations constituted the basis of this study that discusses the future of Genç-Sen and the students' unionism.

Keywords: students' unionism, social movements, Genç-Sen, Confederation of Progressive Trade Unions, trade union rights, right to education.

GİRİŞ

1980 sonrasında bir zayıflama ve yeniden yapılanma sürecinin içine giren toplumsal muhalefet aktörleri, 1990 ve 2000’li yıllarda kendilerini yeni örgütlenme ve eylem modelleri arayışı içinde bulmuşlardır. Yükseköğretim Kurulu (YÖK), üniversite sistemindeki sorunlar, başta harç artışları sebebiyle yükseköğretim yapmanın ekonomik açıdan gittikçe zorlaşması ve diplomalı genç işsizliğindeki artış gibi nedenlerle memnuniyetsizlikleri artan öğrencilerin örgütlenmesi de bu sürecin bir parçası haline gelmiştir. Bu doğrultuda, 1991’den bu yana sendikal hareket adına bir yeniden yapılanma ve örgütlenme sürecinin içinde bulunan 1967-1980 yıllarının temel aktörlerden biri olan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) bir öğrenci sendikası kurma sürecini başlatmış ve 2007 yılında Türkiye’nin ilk öğrenci gençlik sendikası Genç-Sen kurulmuştur. Örgüt, “Herkes eşit, parasız, özgür, demokratik ve anadilde eğitim” talepleriyle eğitim hakkının savunulmasında yeni bir aktör olarak ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin sendika kurma hakkı pek çok uluslararası sözleşmede sendikal haklar dahilinde olduğundan dolayı kendisi de başlı başına bir sendikal hak olan öğrenci sendikası, hem “sendika”nın üniversite öğrencileri için yeni bir örgütsel model deneyimi olması, hem de DİSK’in girişimiyle kurulmuş olması sebebiyle pek çok tartışmaya sebep olmuş, hukuki açıdan da açılır açılmaz kendini bir kapatma davasıyla karşı karşıya bulmuştur.

Biz de çalışmamız boyunca Genç-Sen’i, 1960’lı ve 1970’li yılların geleneksel sendikal ve siyasi aktörlerinin 1990’li yılların gençleriyle buluşması sonucunda oluşan, yapısı ve talepleri itibariyle yeni, kullandığı söylem ve eylem biçimleri itibariyle genel olarak eski toplumsal hareket özelliği gösteren bir öğrenci örgütlenmesi olarak ele alacağız. Öncelikle Genç-Sen’in kuruluşunu, talep ve eylemlerini inceleyip, daha sonra eylemlerinin dönüşümünü ve sendikadaki öğrencilerin karşı karşıya olduğu yapısal ve iç sorunları analiz edeceğiz. Son olarak, “öğrenci sendikası”nın hukuki durumundan ve yurtdışındaki örneklerinden bahsederek hem sendikal haklar hem de eğitim hakkı için mücadeledeki yerini tartışacağız.

Bu çalışmada, Genç-Sen’in kuruluşunun insan haklarının savunulmasında açtığı eylem ve hak arama yolları ile karşı karşıya bulunduğu engeller ve sınırları analiz etmek için, Şubat ve Mart 2011’de İstanbul’da DİSK içindeki çeşitli yetkililer, Genç-Sen’li öğrenciler ve kurucularla gerçekleştirdiğimiz derinlemesine görüşme ve gözlemler ile toplumsal hareketler ve örgütlenme teorilerinden faydalandık. Bu noktada Fransız sosyologlar Alain Monchablon ve François Borella ile Michel de la Fournière’in (Monchablon, 1983; Borella ve de la Fournière, 1957) öğrenci sendikacılığıyla, Pierre Bourdieu’nün de öğrencilik ve eğitimle ilgili çalışmaları (Bourdieu, 1964), üniversite sistemi, sendikal haklar, eğitim hakkı ve insan hakları konularındaki başlıca kaynaklarımızı oluşturmuştur. Toplumsal hareketler ve örgütlerle ilgili olarak da Fransız sosyolog Daniel Cefai’nin ‘toplumsal ağlar’ teorisi (Cefai, 2007), Amerikalı sosyolog Doug McAdam’ın siyasi angajmanın sebeplerini incelediği Amerika Birleşik Devletlerindeki “Özgürlük Yazı” deneyimi konulu anketi (McAdam, 1986) ve Amerikalı siyaset bilimci Charles Tilly ve Mancur Olson tarafından da işlenen John McCarthy ve Mayer Zald’ın ‘kaynakların mobilizasyonu’ teorisi (Tarrow ve Tilly, 2006; Olson, 1965; McCarthy ve Zald, 1977) bize temel teşkil etmiştir. Mustafa Kemal Coşkun’un “Süreklilik ve Kopuş Teorileri Bağlamında Türkiye’de Eski ve Yeni Toplumsal Hareketler” (2006) başlıklı makalesi de çalışmamızın çerçevesinde rehber olmuştur.

I. OKUYARAK YAŞAMAK YA DA SAVAŞARAK OKUMAK: BİR SENDİKAL HAK OLARAK ÖĞRENCİ SENDİKACILIĞI VE GENÇ-SEN

Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun 2000 yılındaki 11. Genel Kurulu'nda yeni bir örgütlenme stratejisi olarak öğrenciler, genç işçiler ve işsizler dahil olmak üzere bir gençlik sendikasının kurulmasına karar vermesiyle (DİSK, 2000) ortaya çıkan fikir, 2007 yılında Öğrenci Gençlik Sendikası Genç-Sen'in kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Dolayısıyla Genç-Sen'in faaliyetlerini ve dönüşümünü daha iyi analiz edebilmek için öncelikle biraz kuruluş sürecinden bahsetmek faydalı olacaktır.

1. Bir Öğrenci Sendikasına Doğru

Genç-Sen'in kuruluş sürecini anlatırken önce DİSK'in yeniden yapılanma sürecinde gençlerle karşılaşmasını daha sonra da öğrencilerin sendikaya katılımı sürecinde var olan toplumsal ağları incelemek ilginç görünmektedir.

a. DİSK Yeniden Yapılanırken...

1980 darbesi sonrasında resmi olarak yeniden açıldığı 1991 yılından bu yana bir yeniden yapılanma süreci içinde bulunan ve örgütlenme kapasitesini güçlendirmeye çalışan DİSK sık sık tanımlandığı üzere “sendikal kriz”den (Sazak, 2006; Koç, 2010) çıkabilmek amacıyla yeni çözüm yolları aramaya yönelir. Konfederasyonun emekliler, ev kadınları ve işsizlerin yanı sıra gençlerin sendikalaşması için girişimde bulunmasıyla birlikte Türkiye’de bir “öğrenci sendikası”nın kurulması için gereken siyasi ve toplumsal koşullar ile maddi kaynak ve destek aynı anda sağlanmış olmuştur.

Genç-Sen'in kurucularından ve DİSK örgütlenme dairesinden dinlediğimiz kuruluş hikayesine göre Coca-Cola tarafından işten çıkarılan bir grup sendikalı işçinin 2005 yılındaki Barışarock müzik festivaline gitmesiyle genç aktivistler ile sendikacıların karşılaşması sonucunda gençlik sendikasının kurulmasına ön ayak olacak ekip oluşmaya başlamıştır. Bu ekip üzerinde 1980'lerdeki dernekler dönemi ve 1990'lardaki Öğrenci Koordinasyonu deneyiminin etkisi de bulunmaktadır. Bu bağlamda DİSK'te çalışmakta olan en genç üç sendikacının başlattıkları örgütlenme sürecinde çeşitli sol siyasi parti, dernek, dergi, gençlik ve öğrenci örgütlerine yapılan çağrıya cevap veren gruplarla DİSK'in İstanbul'daki merkezinde ilk toplantılar yapılmaya başlanmıştır. Konu hakkında yapılan uzun ön çalışmalar, araştırmalar ve tartışmalar sonucunda Ankara Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) 30 farklı üniversiteden, siyasi parti ve derneklerden gelen 500 kadar gencin toplandığı büyük bir kongrede 2007 yılında, Türkiye'nin adında “öğrenci sendikası” geçen ilk öğrenci gençlik örgütlenmesi kurulmuştur.

Bu bağlamda, DİSK'in inisiyatifiyle kurulmuş bir öğrenci sendikası, bütün sendikal hareketin yeniden canlanması, öğrencilerin sınıfsal konumunun tanımlanması ve öğrenci sendikasının bir sendikal bir hak olarak ortaya konulması açısından önemli görünmektedir. Burada araştırmamız boyunca görüşme yaptığımız sendikal öğrencilerden birinin, öğrenci sendikasının bütün sendikal hareket için önemini vurgulayan sözlerine yer vermek açıklayıcı görünmektedir: “Bugün Genç-Sen üyesi olan, öğrenciyken sendikaya giren veya sendikalarla karşıla-

şan genç, ileride kendisi meslek sahibi olduğunda ya da işveren olursa sendikalara daha sıcak bakacaktır. Kendi mesleğinin sendikasına üye olacaktır.”¹

Kuruluşa kadar toplantılarını DİSK’in İstanbul’daki merkezinde gerçekleştirmiş olan gençler, kuruluştan sonra da DİSK’in kaynaklarıyla afiş, ilan gibi ihtiyaçlarını karşılamış, DİSK’e bağlı sendikaların Türkiye’nin çeşitli yerlerindeki ofislerinde toplantılarını gerçekleştirmiş ve DİSK’in sağladığı araçlarla ulaşımını sağlamışlardır. Hukuki anlamda da öğrenci sendikasına meşruiyet kazandıran DİSK, Genç-Sen’in genişlemesi süreci boyunca yeni katılacak gençlerin büyük bir kısmının gözünde bir güven unsuru olma özelliği taşımıştır. Nitekim bir Genç-Sen’li “DİSK’in varlığı sendikaya katılımınızı nasıl etkiledi?” sorumuza “Olumlu etkiledi, daha güven veriyor ve meşruiyet kazandırıyor sendikaya. Ailem için de daha az tehlikeli gibi görünüyor hatta” cevabı vermiştir. Kaynakların seferber edilmesi teorisinde bir toplumsal örgütlenmeye katılırken ortada belirli riskler ve maddi giderler vardır. Katılacak olan kişi risk ve elde edilecek maddi ve manevi çıkarların hesabını yaparak kararını verir (Olson, 1978: 73). Sendikalı öğrenciler de yeni bir örgütlenme modeli olan “öğrenci sendikası”na katılmadan önce sendikanın hangi hakların elde edilmesinde mücadeleye nasıl bir katkıda bulunabileceğinin analizini yapmışlardır. Bu noktada örgütlenme üzerindeki devlet ve polis baskısı göz önünde bulundurulduğunda, DİSK’in varlığı, maddi açıdan ve siyasi militanlık açısından katılım sürecinde öğrenciler nezdinde genellikle olumlu bir etki yaratmıştır.

b. Toplumsal Ağların Örülməsi

Genç-Sen’i tanımak için öncelikli olarak Genç-Sen’lileri tanımak gerekir. Araştırmamız boyunca sendikalı öğrencileri incelediğimizde öncelikle görülmüştür ki öğrencilerin büyük bir çoğunluğu önceden bir siyasi parti veya dernek üyesidir. Buna karşılık, yoğunluğun hangi üniversiteden veya hangi bölümden olduğunu takip etmek oldukça zordur, zira farklı eylemlerde yer almış olan öğrencilerin sendikaya üye olma süreci genellikle siyasi örgütleri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Sendikaya arkadaş aracılığıyla üye olan örgütsüz öğrencilerin bir kısmının daha sonra bir siyasi örgüte de üye olduklarına rastlanmıştır. Burada Doug McAdam’ın 1964 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde gençler üzerinde yaptığı bir anket aracılığıyla ortaya çıkardığı siyasi katılımın sebeplerinde altını çizdiği “arkadaş faktörü” açıkça görülebilmektedir (McAdam, 1986: 76-77). Gençlikten kaynaklanan bireysel veya ailevi engeller, maddi engeller ve Türkiye’de örgütlenmeye ilgili korku ve baskıya rağmen bir siyasi partinin gençlik örgütlenmesinde hali hazırda militan olan gençlerin sendikaların çalışmalarına diğer gençlerle birlikte katılması durumu kolaylaştırmıştır. Ancak diğer yandan da bunun doğal bir sonucu olarak, sendikalı öğrenciler tarafından üniversite kampüslerinde açılan stantlar, internet sitesi, yapılan eylemler, dağıtılan el ilanları veya toplantılar aracılığıyla sendikaya üye olan ve sonrasında da örgütsüz kalan öğrenci sayısının oldukça az olduğu görülmektedir.

Ait olunan siyasi parti veya dernekleri incelediğimizde ise bunların genellikle 1980 öncesi sol örgütlerin geleneğini taşıdıkları görülmüştür. Ayrıca görüşme

¹ Araştırmamız boyunca yaptığımız derinlemesine görüşmelerdeki görüşmecilerimizin anonimleştirilmesi ve gizliliklerinin korunması amacıyla isimleri bu çalışmamızda verilmeyecektir.

yaptığımız öğrencilerin çoğunluğunun aileleri de 1980 öncesinde çeşitli sol siyasi parti veya derneklere yer almış ve bu dönemdeki öğrenci hareketlerine katılmıştır. Dolayısıyla çalışma boyunca öne süreceğimiz üzere, sendikal öğrencilerin kimlikleri hem yeni bir öğrenci genç kimliği hem de eski toplumsal aktörlerle iç içe geçmiş bir özellik taşımaktadır. İdeolojik açıdan sendikanın siyasi aksının belirlenmesinde ve diğer öğrenci örgütlenmeleri veya hareketlerinin arasında tutunabilmiş olmasında bütün bu aktörlerin, geleneğin ve hareketlerin etkisi önemlidir, zira bunlar bir yandan anlaşmazlık ve eleştiri konusu olmalarına rağmen, diğer yandan, en azından ilk etapta, Genç-Sen’in olgunlaşması ve işleyişi için olumlu bir etki yapmıştır.

Bu bağlamda görülüyor ki her örgütün olduğu gibi Genç-Sen’in de kendi örgütsel dinamikleri vardır. Anti-demokratik olduğu gerekçesiyle pek çok eleştiriye yol açmış olan DİSK’in örgütlenme dairesinin ve halihazırda siyasi militanlığın içinde olan bir grup gencin kuruluş sürecinde öne çıkması bu dinamiklerin getirdiği bir sonuçtur. Dolayısıyla yeni bir örgütlenme modeli olmasına rağmen Genç-Sen’in bir işlerlik ve kabul kazanmış olmasında gerekebilecek deneyim ve birikime sahip geleneksel toplumsal muhalefet aktörlerinin yeri oldukça önemli görünmektedir.

2. Eğitim Hakkının Savunulmasında Yeni Bir Öğrenci Örgütlenmesi Olarak Genç-Sen

DİSK’in yeniden yapılanma ve güçlenme arayışı içinde kurulan Genç-Sen’in yeri bu bağlamda işçi sendikacılığı için de anlamlıdır. Hem kısa vadede DİSK’in öğrenci gençlik içindeki etki gücünü arttırma, hem de uzun vadede DİSK’teki sendikal örgütlenmenin ivme kazanmasını sağlama potansiyeli taşıyabileceği görülmüştür.

a. Öğrencinin Sendikası mı Olur?

“Öğrencinin sendikası mı olur?” sorusunun cevabını bulabilmek için hukuki, toplumsal, siyasal açıdan ve öğrenci dünyası açısından sendikanın ne anlam ifade ettiğini incelemek gerekir.

Genç-Sen kuruluşundan itibaren bir kapatma davasıyla karşı karşıya olmuştur. DİSK bünyesinde kurulan Emekli-Sen’in kapatılmasıyla başlayan süreç Genç-Sen’in de 2011 Eylül ayında kapatılmasıyla sonuçlanmıştır. Dolayısıyla bir “Öğrenci sendikası” olması sebebiyle kendisi de başlı başına bir sendikal hak olan Genç-Sen bu sebeple iki yönden de sendikal haklar mücadelesinde stratejik bir yer tutmaktadır. Genç-Sen, kuruluşu bildiren belgelerin İstanbul Valiliği’ne teslim edildiği 2008 yılında, yasalara göre öğrencilerin “sendika kurma vasfına sahip” olmadıkları öne sürülerek yok hükmünde kabul edilmiştir (Çelik, 2009). Öncelikle İş Mahkemesinde açılan dava, “sendika kurmanın yalnızca çalışanlar ve çalışanlar tarafından mümkün olduğu, kuruluşun yasalar çerçevesinde bir sendika olmadığı” gerekçesiyle Asliye Hukuk Mahkemesinde görülmeye başlanmıştır. Bu bağlamda, Anayasa’nın 90. maddesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 23. maddesinin 3. fıkrası ile ILO sözleşmeleri ve çeşitli insan hakları sözleşmelerini dayanak olarak alan Genç-Sen, sendika kurmanın yalnızca “çalışanlara” değil “herkese” verildiğini savunarak, eylemlerine kapatma davasına karşı mücadele vererek başlamıştır. Bu noktada insan haklarının uluslararasılaşması sürecine de-

ğınmek gerekmektedir. Mesut Gülmez'in anlattığı üzere Türkiye'nin "ikiz sözleşmeler" olarak bilinen 1966 sözleşmeleri dahil 2003 yılında onayladığı Birleşmiş Milletler sözleşmelerinin kabul edilmesiyle birlikte uluslararası süreç genelleşmiş, insan hakları artık devletlerin "iç sorunu" olmaktan çıkmıştır. Gülmez'e göre "Ayıp olan ihlallerdir, ihlaller nedeniyle bireylerin ya da hükümet dışı örgütlerin devleti uluslararası denetim organlarına şikayet etmesi değildir" (Gülmez, 2004). Genç-Sen de dava günleri gerek mahkeme önünde gerek çeşitli illerde ve üniversitelerde DİSK, DİSK'e bağlı sendikalar, Eğitim-Sen ve Emekli-Sen'in de desteklediği eylemler düzenlemiştir. Buna rağmen 2011 Eylül ayında kapatılmasına karar verilen Genç-Sen, kararı temyize götürdükten sonra iç hukuk yollarının tüketilmesi durumunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuracağını belirtmiştir.² Yaptığımız gözlemler sonucunda görülmüştür ki kapatma davası Genç-Sen için olumlu bir etki yaratmış, öğrenciler kendilerini gündelik öğrenci sorunlarının yanında, ülkedeki sendikal düzenlemeler ve gençlerin örgütlenme özgürlüğü doğrultusunda bir mücadele içinde bulmuşlardır.

"Öğrencinin sendikası mı olur?" sorusuna cevap aranırken tartışılan tek nokta Genç-Sen'in hukuki statüsü olmamıştır. Öğrencilerin emek-sermaye çelişkisi içinde yer almadığını ve üniversite-öğrenci ilişkilerin işçi-işveren değil, hizmet alan-hizmet veren ilişkisi olduğunu savunanlar öğrencilerin sendika kuramayacağını ileri sürmüşlerdir. Bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki Genç-Sen'in kuruluş sürecinde yapılan ön hazırlık ve toplantılarda da Genç-Sen'in genç işçilerle de ilgilenip ilgilenmeyeceği tartışılmış, ancak genç işçilerle ilişkilerin işçi sendikalarıyla bu konuda dayanışma ve destek düzeyinde kalmasına karar verilmiştir. Bu bağlamda, öğrenciler bir sınıf oluşturmadığından dolayı öğrencilerin sendika kuramayacağı da öne sürülmüş ancak sonuçta yurtdışında bulunan örnekler de incelenerek, öğrencilerin kapitalizm ve emek-sermaye ilişkilerinin tam ortasında yer aldığı görülmüş ve öğrenci sendikası Türkiye'de de öğrenci örgütlenmeleri alanına girmiştir.

Dolayısıyla, yeni bir örgütlenme modeli olması sebebiyle Genç-Sen'in eyleme geçme süreci deneyime ve örneklerle dayalı bir süreçten farklı olarak denemeye açık, zaman içinde ve bağlamın gerektirdiklerinden etkilenecek oluşan bir süreç olmuştur. Genç-Sen'in talepleri, öğrenci gençliğin sorunlarıyla ilgili kuruluş sürecinde gerçekleştirilmiş olan ön araştırmalar ve toplantılar süreci boyunca yapılan uzun tartışmalar sonucunda oluşturulmaya başlanmıştır.

b. Demokratik Bir Üniversite Sistemi Talebi

Eylemlerine üniversite harçları, üniversiteye giriş sınavı, yurtlar, ulaşım ve üniversite mezunlarının işsizliği gibi üniversite gençliğini ilgilendiren konularla başlayan Genç-Sen taleplerinin merkezine de YÖK'ü yerleştirmiştir. YÖK'ün kuruluş tarihi olan 6 Kasım'da her yıl İstanbul ve Ankara'da düzenlenen eylemlerin yanı sıra Balıkesir, Bolu, Çanakkale, Eskişehir, Hatay, İzmir, Kocaeli, Kütahya, Manisa, Mersin, Muğla, Samsun ve Zonguldak gibi Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde ve üniversitelerinde eş zamanlı YÖK karşıtı eylemler gerçekleştirmişlerdir. Bu eylemler başta Öğrenci Kolektifleri olmak üzere diğer gençlik dernekleri ve siyasi partilerin

² "Genç-Sen Kapatıldı" (http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=39966, 03.05.2012).

gençlik örgütlenmelerinin de katılımıyla kitlesel bir hal almıştır. Yetkin mühendislik,³ formasyon hakkı gibi farklı bölümlerin sorunlarını ele alan Genç-Sen bu konuda da gerek ilgili örgütlerle birlikte gerek tek başına eylemler yapmıştır. Türk Mimarlar ve Mühendisler Odası Birliği'nin (TMMOB) 2011 Mayıs'ında Ankara'da düzenlediği çeşitli emek örgütleri ve siyasi grupların da katılımıyla gerçekleşen "Haklarımız, Geleceğimiz, Halkımız, Ülkemiz İçin" mitingi bunun örneklerinden biridir.⁴ Son olarak 2012 Nisan'ında "formasyon hakkını" talep etmek üzere kendilerini Şişli İlçe Eğitim Müdürlüğüne zincirleyen bir grup Genç-Sen'li polisin engeliyle karşılaşmışlardır.⁵

Bu doğrultuda Genç-Sen, üniversite sisteminin anti-demokratik yapısına, üniversite içindeki engellere, öğrenciler üzerindeki özgür eğitim ve araştırmaya zarar veren baskı ve kontrole, kampüslerdeki özel güvenlik birimlerine, kampüslere kamera yerleştirilmesine ve polis baskısına vurgu yapmıştır. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezini de (ÖSYM) hedef alan eylemler gerçekleştiren Genç-Sen üniversiteye giriş sınav sistemini eleştirmiştir. Nitekim, 6 Genç-Sen'li kendini Levent'teki ÖSYM binasına zincirleyerek şifre skandallarını protesto etmiştir.⁶ Ayrıca 2009 yılında DİSK'in merkezinde topladığı Liseliler Platformu aracılığıyla, lise öğrencileriyle de birlikte hareket etmiştir (Genç-Sen, 2010).

Disiplin soruşturmaları ile özgür bir eğitim ve araştırmanın sağlanmaktan uzak olduğu üniversite sisteminde Genç-Sen, Adana, İstanbul, Ankara, Eskişehir, Denizli, İzmir ve Bursa'da üniversite içindeki baskıya dikkat çekmiştir. Yıldız Teknik Üniversitesinde de sendika üyesi oldukları için okuldan uzaklaştırılan iki öğrenci için bir basın açıklaması yapmışlardır. Sendika, aralarında Genç-Sen üyesi öğrencilerin de yer aldığı ve sayıları gittikçe artmakta olan tutuklu öğrencilerle ilgili de sessiz kalmamıştır. 30 Mart 2012'de İstanbul'da DİSK Genel Başkan Yardımcısı Ali Rıza Küçükosmanoğlu, SDP Genel Başkanı Rıdvan Turan ve Halkevleri Genel Başkanı İlknur Birol gibi isimlerin de katıldığı, "Özel Yetkili Mahkemeler ve Terörle Mücadele Kanunu kaldırılсын, soruşturmalar geri çekilsin" pankartlarının asıldığı, Tutuklu Öğrencilerle Dayanışma Konseri düzenlemişlerdir.⁷ Ayrıca, iddianameler ve tutuklama gerekçelerinin absürtlüğüne dikkat çekmek amacıyla "Zamansız Öten 'Horoz' Operasyonu" adlı bir kısa film de çekerek "yeni" bir toplumsal örgütlenme olduklarının bir örneğini vermişlerdir.⁸ Demokratik eğitim talebinden başka Genç-Sen'in bir öğrenci sendikası olarak öğrencilerin çıkarları için mücadele ettiğini gösteren önemli bir talebi ise herkese eşit ve parasız eğitim talebidir.

³ Yetkin mühendislik sistemi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. "İTÜ Yetkin Mühendislik Sistemini Türkiye'ye getirdi" (<http://www.hurriyetegitim.com/haberler/%2005.11.2011/itu-yetkin-muhendislik-sistemini-turkiyeye-getirdi.aspx>, 17.09.2012).

⁴ "TMMOB Hakları İçin Sokakta" (http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=37369, 05.05.2012).

⁵ "Genç-Sen'den Nişantaşı'nda Zincirli Eylem" (http://kampusgazetesi.net/kampusgundem/71-gencsen-nisantasi.html#.T5qXt_LSAwE.facebook, 10.05.2012).

⁶ "ÖSYM Binası Önünde Zincirli Eylem" (<http://www.istanbulhaber.com.tr/haber/osymbinasi-onunde-zincirli-eylem--78274.htm>, 20.07.2012).

⁷ "Tutuklu Öğrenciler İçin Buluşular" (<http://www.etha.com.tr/Haber/2012/03/31/genclik/tutuklu-ogrenciler-icin-bulusular/>, 31.03.2012).

⁸ "Genç-Sen'den Tutuklu Öğrenciler İçin Kısa Film" (<http://ekmekveozguruluk.net/genclik/genc-senden-tutuklu-ogrenciler-icin-kisa-film/>, 10.05.2012).

**c. Temel İnsan Haklarının Sağlanması:
Herkes Eşit ve Parasız Eğitim, Barınma, Yemek**

Herkes eşit ve parasız eğitim Genç-Sen'in bir "sendika" olarak temel taleplerinden biri olmuştur. 2009 yılında hükümetin harçlarda yüzde 500 artış yapılması doğrultusunda verdiği karara karşı İstanbul, Mersin, Ankara, Konya, Eskişehir ve Adana'da gösteriler yapmış, DİSK'in, bağlı sendikaların ve öğrenci velilerinin de katılımıyla İstanbul'da 300'e yakın kişinin katıldığı bir eylem düzenlemiştir. Bu sürecin sonunda harç zamları geri çekilmiştir.⁹

Öğrenci gençliğin sömürsünün önünü açan ücretsiz stajlar, yüksek yemekhane fiyatları, yetersiz barınma imkanları ve ulaşım ücretleri gibi sorunlara değinen Genç-Sen, İstanbul, İzmir, Eskişehir, Aydın, Sakarya, Hatay ve Ankara'da ulaşım sorunu, İstanbul ve İzmir'de yemekhane fiyatları, İzmir ve Kocaeli'nde de yurtlar konusunda çeşitli eylemler düzenlemiştir. "Eskişehir'de kampüste ulaşım ile ilgili yaptıklarımızın sonunda Eskişehir'deki ulaşım fiyatları düştü" diye anlatıyor Genç-Sen'in kurucu grubundan bir Genç-Sen'li Genç-Sen eylemlerinin sonuçsuz olmadığını anlatırken.

2009 yılında 200'e yakın öğrencinin katılımıyla Okan Üniversitesinde "1968'den bu yana Türkiye'de öğrenci hareketi" konulu bir konferans ve İstanbul Üniversitesinde dönemin DİSK başkanı Süleyman Çelebi'nin davetli olduğu ve "Bandista" müzik grubunun katıldığı "Emek Haftası" düzenlenmiştir (Genç-Sen, 2010). 2011 yılının önemli olaylarından biri Nesih Taşkın'ın ölümü olmuştur. Ekonomik zorluklar nedeniyle daha önce Iğdır Üniversitesindeki eğitimini bırakmak zorunda kalmış olan 26 yaşındaki Taşkın o yıl kazandığı Amasya Üniversitesine kayıt için gereken harç parasını ödeyebilmek için para biriktirmek üzere inşaatlarda çalışmaya başlamıştır. İskelenin çelik halatının kopması sonucunda 7. kattan düşerek hayatını kaybeden Taşkın'ın ölümü hem işçi sağlığı ve güvenliği meselesine hem de harçları protesto etmek ve parasız eğitim talep etmek amacıyla Genç-Sen'i eylemler düzenlemeye itmiştir.¹⁰ Eskişehir ve Muğla'da Genç-Sen'liler basın bildirisini aracılığıyla harçların yüksekliğini protesto etmiş, işçi ve öğrencilerin davalarının birliğini ortaya koymuştur (Genç-Sen, 2010). Eskişehir ve Bursa'daki üniversitelerde diplomalı işsizliğiyle ilgili stantlar açarak işsizlik, güvence-sizlik ve gelecek belirsizliği konusunda öğrencileri bilinçlendirmeyi amaçlamıştır (Genç-Sen, 2010). Aynı yıl Kocaeli Üniversitesi'nde diplomalı işsizliğiyle ilgili bir konferans düzenlemiştir. Sendikanın zaman içinde şekillenen bir başka talebi ise anadilde eğitim olarak karşımıza çıkmaktadır.

d. Bir Temel Hak Olarak Anadilde Eğitim

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 26. maddesinin 2. fıkrası "Eğitim, insan kişiliğinin tam geliştirilmesine, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu yerleştirmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma

⁹ "Öğrencilerin Harç Zammı Protestosu Hükümete Geri Adım Attırdı" (<http://bianet.org/bianet/bianet/116372-ogrencilerin-harc-zammi-protestosu-hukumete-geri-adim-attirdi>, 10.08.2009).

¹⁰ "İskele Halatı Koptu 2 İşçi Öldü" (<http://www.dha.com.tr/haberdetay.asp?Newsid=145798>, 03.03.2011).

yolundaki etkinliklerini güçlendirmelidir” demektedir. Bu bağlamda eşit, parasız, bilimsel, anadilde eğitim sloganıyla yola çıkan Genç-Sen bu açıdan herkese ulaşabilen bir eğitim sistemi talep ederek temel bir insan hakkı olan anadilde eğitim hakkının elde edilmesi mücadelesinde yeni bir aktör olarak yerini almıştır. Kuruluşundan bu yana tüzüğünde yer alan “anadilde eğitim” talebi, bu temel sosyal hakkın sağlanması yolundaki mücadele açısından anlamlıdır. Genç-Sen’in eylemlerinin tonunun dönüşmeye başlama sürecinde Kürt sorunuyla ilgili daha fazla eylem yapmaya başlaması bu meseleyle paralel görünmektedir. Nitekim Genç-Sen, Muğla Üniversitesinde 11 Mayıs 2010 günü polis kurşunuyla vurulan 21 yaşındaki Şerzan Kurt’un hayatını kaybetmesi üzerine¹¹ Artvin, Çanakkale, İstanbul, İzmir, Ankara, Manisa, Eskişehir, Bursa, Denizli ve Aydın’da TKP gençliği, EMEP, Öğrenci Kolektifleri gibi çeşitli öğrenci ve gençlik dernekleriyle kitlesel eylemlere katılmıştır.

Kürt Dili ve Eğitim Hareketi’nin çağrısıyla okulların açılışına denk gelen 25-26 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirilen bir haftalık eğitim boykotunu (Yazıcı, 2010) desteklediklerini belirten dönemin Genç-Sen merkez yürütme kurulu üyesi, “Kişinin en iyi bildiği dilde eğitim görmesinin en bilimsel yöntem olduğunu savunuyoruz” açıklamasını yapmıştır.¹² Dolayısıyla görülmüştür ki Genç-Sen, hem parasız, eşit ve demokratik eğitim hem de herkese anadilinde bilimsel eğitim haklarının savunulması açısından öğrencilerin öz örgütü olarak onların sendikal hakları dahilinde temel insan hakları için mücadelede stratejik bir aktör olarak ortaya çıkmış, hem üniversitede hem de siyasi alanda etki sahibi olmaya çalışmıştır.

O dönemde kapatma davası halen devam etmekte olan Genç-Sen’in desteği ve meşruiyeti örgütsüz öğrenciler gözünde de artmaya başlamış, sendika, “öğrenci sendikası” modeli konusunda ilginin ve farkındalığın artmasını sağlama ve temel sosyal hakların elde edilmesi yolunda da adımlar atmıştır. Ancak araştırmamız sırasında devlet baskısı ve çeşitli toplumsal-yapısal sorunlarla karşı karşıya olan Genç-Sen’in söyleminin ve eylemlerinin bu dönemde daha sivri bir ton kazanmaya başladığına da şahit olunmuştur (Genç-Sen, 2010). Kendini daha sola konumlandırma eğilimi içinde olmaya başlayan Genç-Sen, bir yandan da iç sorunlarla karşılaşmaya başlamış, faaliyetlerine karar mekanizmalarının tıkanmaya başladığı bir süreç içinde devam etmek durumunda kalmıştır.

II. YENİ VE ESKİNİN KESİŞİMİNDE BİR ÖĞRENCİ SENDİKACILIĞI DENEYİMİ

Genç-Sen, öğrenci sendikasının “yeni” bir örgütlenme modeli olmasına rağmen hem DİSK’in girişimiyle kurulmuş olması hem de sendikaya katılan öğrencilerin büyük bir bölümünün zaten bir siyasi parti veya dernekten geliyor olması sebebiyle hem yeni hem de eski bir örgütlenme özelliği göstermektedir. Nitekim sendikal öğrenciler, 2007 yılında öğrenci emeğinin sömürülmesine karşı öğrencilerin sendikal haklarını ve insanca eğitim hakkını savunarak çıktığı yolda, özellikle 2010 yılından itibaren, daha siyasi bir içerik ve söylemin içine doğru yönelmeye başlamıştır.

¹¹ “Şerzan Kurt’un Beyin Ölümü Gerçekleşti” (<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/14776976.asp>, 20.07.2012).

¹² “Üniversitede Önce Kantin Özelleşti; Şimdi AVM Sırada” (<http://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/125101-universitede-once-kantin-ozellesti-simdi-avm-sirada>, 05.05.2012).

1. Öğrenci Sendikacılığı Öğrenilirken

Kurulduğu yıldan itibaren, öğrenciliğin niteliğinden dolayı sürekli üyelerin değişimi süreci içinde olan Genç-Sen bu sebeple başlangıç taleplerini hem öğrencilerin siyasi duruşları hem de siyasi durumun gerektirdikleri çerçevesinde sürekli olarak yenilemektedir. Araştırmamızda Genç-Sen’li öğrencilerin, DISK’ten, sendikaya katılan öğrencilerin dahil oldukları siyasi parti veya derneklerin geleneklerinden ve ülke içindeki anti demokratik, sorunlu ve baskıcı durumdan etkilenerek 1980 öncesi öğrenci hareketlerinin bir mirasçısı gibi hareket etmeye başladıkları, bu sebeple de Genç-Sen’de zamanla siyasi söylemlerin öne çıktığı gözlemlenmiştir. Bu durum üye öğrencilerin arasında ve sendikaya katılmak isteyen “örgütsüz” öğrencilerin gözünde Genç-Sen’in meşruiyetinin ve işlevinin tartışılmasına yol açmıştır.

a. Taleplerin Dönüşümü: Siyasi Bir Örgüte Doğru mu?

2007’ye kadar Türkiye’de öğrenci hareketinde bir öğrenci sendikası kurulmamış olduğundan dolayı “sendika” öğrenciler için yeni bir örgütlenme modelidir. Dolayısıyla taleplerin oluşturulması sürecinin yanı sıra taleplerin dönüşen konjoktüre göre biçimlendirilme ihtiyacı da öğrencilerin inisiyatifinde olmuş, sendika zamanla daha siyasi bir ton kazanmaya başlamış, buna paralel olarak iç sorunlar da yaşamaya başlamıştır.

Kurulduğu yıldan itibaren her yıl genel kurul düzenlemiş olan Genç-Sen’de ilk iki yıl yönetim değişmemiş, sonraki yıllar yönetim her yıl değişmiştir. Öğrencilik ve gençlik geçici dönemler olduğundan dolayı öğrenciliği biten veya artık genç statüsüne girmeyen Genç-Sen’liler mezun olduktan sonra genellikle kendi meslek alanlarındaki sendikalara üye olmaya yönelmişlerdir. Genç-Sen’in son birkaç yılki genel kurullarına baktığımızda ise görülmektedir ki Genç-Sen’in genişleme sürecinde farklı siyasi fraksiyonlardan öğrencilerin örgüte katılımı arttıkça genel kurullar tartışmalı geçmeye başlamıştır. Görüşüğümüz Genç-Sen’lilerden birinin söyleyle: “Her siyaset kendi çoğunluğu merkez yürütme kuruluna gelsin istiyor. Toplantılarda tartışıyor, yıl boyunca kendi örgütlerinden olan insanları Genç-Sen’e getirmeye, örgütsüz olanları da kendi siyasi örgütlerine çekmeye çalışıyorlar.”

Genç-Sen’in çeşitli yeni toplumsal hareketler ve yeni gençlik örgütlenmelerinden farklı olduğunu ve daha muhalif bir kimlik edinmeye çalıştığını gösteren bir diğer örnek de kullandığı örgütlenme ve eylem tipleridir. Nitekim, öğrenci sendikası yeni bir model olsa bile, Genç-Sen’i kuran öğeler, kullandıkları eylem araçları, ideolojileri, 1980 öncesi gençlik hareketlerine yapılan vurgu ve üyelerinin politik aidiyetleri bakımından Genç-Sen eski bir toplumsal muhalefet aktörü olarak işleemektedir. Gençlerin daha çok kullandığı tahmin edilen internet gibi bir iletişim aracı veya Arap Baharı’yla birlikte adından gittikçe daha çok söz ettiren sosyal medya ağları ve yeni örgütlenme yöntemleri Genç-Sen’de görülmemektedir. Bu durum, öğrencilerin eyleme geçerken kullandıkları araçlarda daha belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Sendikalı öğrenciler birçok yeni toplumsal hareketin ve gençlik örgütlenmesinin aksine facebook, twitter, mail grupları hatta internet sitesi gibi sanal kanallarda örgütlenip eylem yapmaya veya kendilerini tanıtırıp üye toplamaya temkinli bakarak mesafeli durmakta ve bunları ya hiç kullanmamakta ya da çok az kullanmaktadır. Bir Genç-Sen’linin sözleri bu tutumun gerekçelerini şöyle belirtiyor: “Bugün facebook’tan eyleme geleceğim diye işaretleyen birinin ertesi gün eyleme geleceğini, yanımda olacağını nereden bileyim? Facebook’tan

toplumsal hareket yapılmaz. Zaten gençler sokaklardan uzaklaştırılmak isteniyor, internetle eylem yapılmaz. Eylem sokakta polisle yüz yüze yapılır.” Görüldüğü gibi Genç-Sen’liler bu yeni sanal alanlardan ziyade, sokağa çıkmak, birebir orada olmak, yürüyüşler düzenlemek gibi geleneksel eylem stratejilerine değer vermekte, bu açıdan 1990 sonrasının gençlik örgütlenmelerinden farklı bir yere konumlanmakta, 1960’ların ve 1970’lerin öğrenci hareketlerini andırmaktadır.

Sendikalı öğrencilerle yaptığımız görüşmelerde, öğrenci sendikacılığının öğrenilme sürecinde örgütün daha siyasi bir hal alması açısından 4 Aralık 2010 önemli bir tarih olarak karşımıza çıkmıştır. Başbakan Tayyip Erdoğan’ın üniversite rektörleriyle yapacağı toplantıya hazırladıkları dosyayı götürmek isteyen Genç-Sen’liler ve toplantıyı protesto etmek amacıyla toplanan birçok öğrenci örgütlenmesi Dolmabahçe’de büyük bir polis şiddetiyle karşı karşıya kalmışlardır. Dolmabahçe’de karşılaştıkları bu şiddet ve hükümetin öğrenci eylemlerine karşı olan tavrı sonucunda Genç-Sen kendini daha radikal bir noktada konumlandırmaya başlamıştır. Medyada da polis şiddetinin yer almaya başlaması ve öğrencilerin mecliste Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ve Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) milletvekili Akın Birdal ile görüşmeleri sendikanın da hem ismini daha yaygın bir biçimde duyurmuş hem de diğer öğrenci örgütleri, gençlik dernekleri ve siyasi partilerin gençlik kollarıyla ortak basın bildirimlerini yoğunlaştırmıştır. Dolayısıyla bu dönüşüm yalnızca Genç-Sen’in iç dinamikleriyle değil ülkedeki makro seviyedeki durumla da yakından ilişkilidir. Adalet ve Kalkınma Partisinin (AKP) “Kürt açılımı” süreci, hükümetin toplumsal harekete ve muhalefete olan tepkisinin artması ve 2011 Haziranı genel seçimleri öncesi partiler arası rekabet bu dönüşümde önemli yere sahiptir.

Bu noktada belirtilmesi gereken önemli bir nokta da vardır ki 4 Aralık 2010 Dolmabahçe olaylarında çeşitli öğrenci örgütlenmeleri Tayyip Erdoğan’ın üniversite rektörleriyle görüşeceği toplantıyı protesto ederken, Genç-Sen’li öğrencilerin hazırladıkları dosyalarla toplantıya girerek öğrencilerin temsili konusundaki taleplerini ortaya koymak istemeleri öğrenci örgütlenmeleri açısından yenidir. Bu süreci takiben Genç-Sen’in faaliyetlerinin çeşitlendiği görülmüştür. Örneğin, Uludağ Üniversitesinde üniversite mezunu ancak işsiz bir gencin intiharıyla ilgili eylem düzenleyen öğrenciler 4 Aralık’tan sonra “Faşizme karşı omuz omuza” ve “Ferman AKP’ninse üniversiteler bizimdir” sloganlarıyla söylemlerinin merkezine AKP’yi yerleştirmeye başlamıştır. Hem sendikalı öğrencilerin anlattıklarından hem de basın taramamızdan öğrendiğimize göre 2011 Şubat ayında Tayyip Erdoğan’ın Erzurum’da öğrencilerle yapacağı bir toplantıya gitmeye karar veren Genç-Sen’li öğrencilerin otobüsü yolda pek çok kez durdurulmuş, öğrencilerin toplantıya vaktinde varmaları engellenmiştir. Bundan başka, Kürt sorunu hakkında da daha hassaslaşmaya başlayan Genç-Sen’liler pek çok sendika, siyasi parti, toplumsal hareket ve öğrenci ve gençlik derneğinin de katılımıyla 16 Mart’ta hem 16 Mart 1978 Katliamını hem de Halepçe Katliamını anmıştır.¹³ Bu süreç boyunca Kürt sorunu ve işçi-öğrenci dayanışması vurgusu öne çıkmış, Genç-Sen’li öğrencilerin talepleri öğrenci sorunlarından ülkenin daha hassas siyasi meselelerine doğru bir dönüşüm geçirmiştir.

¹³ “Beyazıt’ta 16 Mart ve Halepçe Protestosu” (<http://www.cnnturk.com/2010/turkiye/03/16/beyazitta.16.mart.ve.halepce.protestosu/568050.0/index.html>, 20.07.2012).

Bu açıdan “Asla yalnız yürümeyeceksin” sloganıyla yola çıkmış olan Genç-Sen’in söyleminin dönüşmekte olduğunu, daha sonra kullandığı sloganlar aracılığıyla gözlemlenmek mümkündür. “Faşizmi döktüğü kanda boğacağız”, “Anaların öfkesi katilleri boğacak”, “Katil devlet hesap verecek” ve “Yaşasın devrimci dayanışma” gibi sloganlar bunun en belirgin örnekleridir. Sendika, bir çıkar sağlama ve hak arama aracı olmanın ötesinde siyasi bir temel insan hakları mücadelesi içine girmiş, bu hakların kazanılması ve elde edilmesi yolundaki vurgusunu daha da kuvvetlendirmiştir.

Öğrencilerin siyasi ekseninin belirginleşmesiyle birlikte hükümetin öğrencilerin eylemlerine olan tepkisinin ve polis şiddetinin arttığı gözlemlenebilmektedir. Genç-Sen’in ismi bu süreçte medyada gittikçe daha fazla duyulmaya ve Genç-Sen üniversite düzeyindeki eylemlerinin görece başarısıyla birlikte öğrencilerin gözünde destek kazanmaya başlamıştır. Ancak saha çalışmamız boyunca görülmüştür ki Genç-Sen iç sorunları olmayan bir örgüt değildir. Siyasi, sosyo-ekonomik ve hukuki engellerin yanı sıra Genç-Sen, farklı sol örgütlerin ve öğrencilerin eleştirileri ve örgüt içi anlaşmazlıklar gibi çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.

b. Genç-Sen’de Eyleme Geçmenin Önündeki Engeller

Ozan Gündoğdu “Türkiye’de Öğrenci Hareketinin Krizleri ve İmkanları” başlıklı yazısında 1980 sonrası gençlik hareketlerinin belirleyici motiflerinin “darbe öncesi gençlik hareketine öykünme” ile “tarihsel yenilenme ihtiyacı” arasındaki gerilimden doğduğunu belirtmiştir (Gündoğdu, 2011). Genç-Sen’de bu gerilim, örgütün kimliğini oluşturma süreci içinde öğrencilere bir militanlık deneyimi ve meşruiyet tabanı sunmak ile öğrenci sendikacılığının doğasının getirdiği yeni taleplerin oluşturulması sürecinde özgün bir söylemin ortaya koyulmasında tıkanmalar yaşanması şeklinde ortaya çıkmıştır. “Öğrenci sendikası” kavramının algılanması, Türkiye siyasetindeki dalgalanmalar ve öğrencilerin sürekli değişen bir kitle olması sebebiyle kendini devamlı bir yenilenme sürecinin içinde bulmuştur.

Genç-Sen’in önündeki ilk engel kuruluş süreci olarak karşımıza çıkmıştır. DİSK’in çağrısıyla toplanmaya başlayan öğrencilerin kurduğu sendika bu sebeple öğrencilerin içinden gelen bir taleple değil, işçi sendikacılarının inisiyatifiyle kurulmuş tepeden bir sendika olduğu iddialarıyla karşı karşıya kalmıştır. Genç-Sen pek çok kez bağımsız bir öğrenci sendikası olmaktan uzak “DİSK’in gençlik kolları” olarak değerlendirilmiştir. Öğrenci Kolektifleri veya diğer gençlik grupları ilk aşamada Genç-Sen’e temkinli yaklaşmıştır. Bunun yanında DİSK’in 1990 sonrası sendikacılığına yönelik eleştirilerden Genç-Sen de nasibini almış, DİSK’in çağrısı bazı siyasi gruplar nezdinde karşılık bulmamıştır. Dolayısıyla solun çeşitli fraksiyonları arasındaki anlaşmazlık ve ayrışmalar Genç-Sen’e olan desteğin zayıflamasına sebep olmuştur. Ancak şu da bir gerçektir ki üniversite öğrencilerinden gelen ve tabana dayanan bir hareketin sonucunda kurulan bir öğrenci sendikası Türkiye koşullarında şimdiye kadar ortaya çıkmamış, yapılan çalışmalar ise kısıtlı kalmış, uygulamaya geçememiştir. Genç-Sen’de ise görülmüştür ki öğrenci dernekleri veya Öğrenci Koordinasyonu gibi önemli öğrenci hareketi geleneklerinden gelen ve deneyimli siyasi militanlar olan genç DİSK sendikacılarının kuruluş sürecinde yer alması ve DİSK’in sağladığı maddi kaynaklar Genç-Sen’in kuruluşu sırasında hızlandırıcı ve kolaylaştırıcı olmuştur. Dolayısıyla, kaynaklara ve siyasi deneyime sahip bir örgüt veya grubun kuruluş sürecinde yer alması hem kaynak-

ların örgütlenmesi noktasında toplumsal hareketler teorileriyle (Tarrow ve Tilly, 2006; Olson, 1965; McCarthy ve Zald, 1977) örtüşür görünmekte hem de Genç-Sen'in kuruluşunun meşruiyetine, kuruluş sırasındaki ve sonrasındaki bağımsızlığına ve işlerliğine fazla zarar verir görünmemektedir. Burada altı çizilmesi gereken nokta şudur ki Genç-Sen'i siyasi bir örgüt veya hareketten farklı şekilde tanımlayacak ve Genç-Sen'in eylem ve taleplerine şekil verecek olan sendikali öğrencilerdir. Dolayısıyla, sendikali öğrencilerin, "öğrenci sendikası"nın, eğitim hakkının ve sendikal hakların savunulması ve insan hakları için mücadeledeki kendine özgü ve bağımsız konumunun ayırtına varabilme kapasiteleri bu açıdan hayati bir önem taşır.

Öğrenciler arasında sendikal örgütlenmenin yeni olması, sendikanın siyasi bir gençlik örgütü olarak mı yoksa öğrencilerin ekonomik ve bilimsel çıkarları için çalışan bir örgüt olarak mı inşa edileceği sorusunu sendikali öğrencilerin karşısına çıkarmıştır. Bu sorunun cevaplanma sürecinin temelindeki çelişkinin kaynağı ise sendikanın kuruluşunda eski ve yeni toplumsal muhalefet aktörleri ve eylem biçimlerinin öğrencilerin kimliklerinde aynı anda bulunmasıdır. Öğrenciler bir yandan ait oldukları siyasi partilerin ideoloji ve bağlılıklarını üzerlerinde taşıırken, diğer yandan da örgütlü veya örgütsüz, solcu veya değil, bütün öğrencileri kapsayan ve onların çıkarları için çalışan bir sendikal örgütlenme modelini oturtmaya çalışmaktadırlar. Örneğin, görüşmelerimizde şahit olunmuştur ki Dev-Lis geleneğinden gelen gençler kendilerini hala Dev-Lis'li olarak tanımlamakta olduklarından dolayı Genç-Sen'li kimliklerini benimsemeleri zaman almaktadır.

Ancak zaten Bourdieu'nün "gençlik laftan ibarettir" sözüyle anlatmaya çalıştığı üzere gençlik homojen bir grup değildir (Bourdieu, 1984). Dolayısıyla gençler farklı siyaset üretme ve eyleme geçme stratejilerine sahiptir. Bu kadar farklı özelliklere sahip gençleri bir sendika altında toplamaya çalışma sürecinde bu sorunların yaşanması da doğal görünmektedir. Örneğin "Gençleri eğlendirmek için burada değiliz, önemli olan öğrencilere örgütlülüğün önemini anlatmak. Konserler ve eğlence her yerde. Ancak artık öğrencilerin örgütlenmesi ve bunun hayatiliğini anlayıp birbirlerine anlatması gerekiyor" diyor bir Genç-Sen'li, "Sendika olarak alternatif üniversite bahar festivalleri veya konserler gibi etkinlikler de düzenliyor musunuz?" sorumuza cevap olarak. Diğer yandan başka bir Genç-Sen'li ise "Maddi durumumuz ikisini de yapmaya yetmiyor. Eylem ve örgütlenmeye para harcıyoruz. Konser, festival yapmak isteriz ama o kadar üyemiz de yok maddi kaynağımız da" diye cevap veriyor.

Genç-Sen'in işleyişiyle ilgili bir diğer sorun da öğrenciliğin yapısından kaynaklanan sürekli bir değişim ve örgüt içi sirkülasyonun olmasıdır. Genç-Sen yönetimi neredeyse her yıl değiştiğinden dolayı mezun olan öğrencilerin ardından sendikayı devralan öğrenciler sendikanın içeriğini yeniden kurmaktadır. Bu nesil farklılaşması sonucunda sendikanın kurucu grubu ile sendikaya katılan en yeni öğrenci arasında sendikal örgütlenmeye bakış açısından herhangi bir aktarım sözü konusu olamamakta, algı farklılıkları belirginleşebilmektedir. Bunun yanında, artık öğrenci olmayan ve yeni sorunları olan mezunlar ile halen öğrenci olan üyeler aralarındaki bağlar da gittikçe zayıflamaktadır. Nitekim, yaptığımız görüşmelerde sendikada yeni olan öğrencilerin bir kısmının sendikanın kuruluş hikayesi veya amacını bilmediği görülmüştür. Sendikaya bir ölçüde dinamizm de ka-

zandıran bu özellik, sendikanın konumunun kaygan olmasına sebep olmakta, öğrenci sendikal örgütlenmesinin somut bir şekilde tanımlanıp ortaya koyulmasına engel olmaktadır.

Bütün bunların yanında öğrenci sendikacılığı açısından Genç-Sen'in karşı karşıya olduğu sorunların en önemlilerinden biri ise sendikal öğrencilerin solun çeşitli fraksiyonlarından geliyor olması ve daha önce de bahsettiğimiz gibi Genç-Sen'in gittikçe daha siyasi bir ton kazanmasıdır. Nitekim, öğrenci sendikacılığının tanımı "Nasıl öğrenci sendikası olunur?" sorusuna cevap vererek değil, "Üye olunan siyasi parti, öğrenci sendikasına nasıl bakar?" sorusuna cevap vererek oluşturulmaktadır. Bu süreçte de, farklı siyasi partilerden gelen öğrencilerin Genç-Sen içinde kendi siyasi aidiyetleriyle var olmaya ve kendi siyasi aidiyetlerini oraya hakim kılmaya çalışmaları sebebiyle sendika içindeki karar alma mekanizmaları tıkanmaya başlamıştır. Bu durum Genç-Sen'in herhangi bir siyasi örgütte üye olmayan öğrencileri etrafında toplama kapasitesini de daraltmaktadır. Nitekim, sendikanın toplantılarına veya eylemlerine, sendikayı medyadan veya kampüslerde açılan stantlar ile dağıtılan veya asılan afişlerden görerek katılmaya başlayan, herhangi bir siyasi aidiyeti olmayan öğrencilerin bir kısmı, sendikanın içine girdiklerinde karşılaştıkları tartışmaların öğrenci sorunlarından ziyade siyasi tartışmalar olduklarını görerek üye olmaktan vazgeçmektedir. Bu süreç boyunca hiçbir siyasi aidiyeti olmayan öğrenciler dışarıda kalmışlardır. "Herhangi bir örgüte üye olmayan bir arkadaşımı bir toplantıya getirmiştim. Öğrencilerin sorunları ilgisini çekmişti ama toplantılarda yapılan tartışmaları ve kavga eden siyasi grupları görüp çekinmişti. Bir daha gelmedi" şeklinde anlatıyor bir Genç-Sen'li, Genç-Sen'in herhangi bir siyasi örgüte üye olmayan ve öğrencilikten kaynaklanan sorunlar ve haklar için mücadele etmeye gelmiş öğrencileri kapsayamama sorununu.

Farklı siyasi görüşlerden gelen veya herhangi bir siyasi aidiyeti olmayan öğrencileri üyeleri arasına katamayan Genç-Sen bu noktada öğrencilerin sorunları ve haklarıyla ilgili sendikal mücadelede kitleselleşme sorunları yaşamakta, siyasi partilerin gençlik örgütlenmelerinden veya klasik, siyasi öğrenci ve gençlik örgütlenme ve derneklerinden öte bir konum alamamaktadır. Genç-Sen üzerindeki baskı ve şiddetin artması, örgütü daha medyatik ve tanınır yapmış ancak diğer yandan da sendikaya yeni gelen öğrencilerin sendika içindeki tartışmalarla karşılaşması ve yılması örgütün bu desteği arkasına alarak daha da fazla kitleselleşmesine engel olmuştur. İşçi sendikalarında farklı siyasi eğilimlerden gelen işçilerin sınıfsal çıkarları için bir araya gelmesi ve hakları için mücadele etmekte olması durumu Genç-Sen'in içinde işlerlik kazanamamış, farklı siyasi görüş ve fraksiyonlardan gelen öğrenciler kendi haklarını savunmak ve çıkarları için mücadele etmek için bir araya gelememiştir. Dolayısıyla Genç-Sen kapsayıcı değil dışlayıcı olmaya tehlikesi içine girmiştir.

Tüm bu engeller Genç-Sen'in aşması gereken sorunlar olarak öne çıkmaktadır. Bu noktada şunun da altını çizmek gerekmektedir ki henüz 2007 yılında kurulmuş yeni bir örgütlenme modeli olan Genç-Sen, bu engellerle mücadele etmenin yollarını zaman içinde kendi dinamikleri aracılığıyla bulmaya çalışacak ve mücadelesinin eksenini çezecektir. Dolayısıyla Genç-Sen kendine özgü, işlerliği olan bir örgütlenmenin yolunu bulma çabalarına devam ettiği sürece bütün öğrencileri kapsayabilen kitlesel bir oluşum olma potansiyeli taşımaktadır.

2. Nasıl ve Neden Bir Sendikal Mücadele?

Bütün bu engellere ve sorunlara rağmen, “öğrenci sendikası”nın model olarak önemli bir hak arama aracı olduğunu söylemek mümkündür. Bu modelin nasıl şekilleneceği ve hedeflerinin ne olacağı ise zaman içinde cevaplanacak olan bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte öğrenci sendikasının nasıl olacağı ve yerinin ne olduğu yükseköğretim sisteminin incelenmesiyle anlaşılabilir.

a. Neoliberal Düzendeki “Öğrenci” ve Mevcut Yükseköğretim Sistemi İçinde Temel Haklar

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 1 No’lu Protokol 2. maddesine göre eğitim hakkı demokratik bir toplumda insan haklarının var olması için vazgeçilmez, temel bir yer işgal etmektedir ve kısıtlı biçimde yorumlanmamalıdır. Buna göre “Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz” ve “Taraf devletler takdir yetkisi kapsamında bu hakkı sınırlarken hakkın özünü zedeleyecek ve etkinliğinden yoksun bırakacak düzeyde hareket etmemelidir” (Karan, 2011: 26). Ancak bugün neoliberal iktisat politikaları doğrultusunda güvencesizlik ve vasıfsızlaşma çalışma ilişkilerinde gittikçe yayılmakta, bu anlayış üniversitelerin işleyişinin içine de yerleşmekte ve öğrenciliğin içeriği, sınıfsal konumu, statüsü ve şartları buna bağlı olarak dönüşerek yeniden tanımlanmaktadır. Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Tahsin Yeşildere’nin belirttiği üzere bugün nitelikli akademisyen yetiştirilmesi önündeki engeller gitgide artmakta, öğrenci harçlarının sürekli artırılması, öğrencilerin barınma, beslenme olanaklarında ve sosyal yaşamlarında gerilemeye neden olmaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin sorunları giderek artmıştır (Yeşildere, 2011: 30-31).

Eğitim-Sen eski başkanı Zübeyde Kılıç’a göre günümüzde yükseköğretim alanında gerçekleştirilen tüm düzenlemeler Bologna Süreci¹⁴ çerçevesinde yapılmaktadır. Kılıç’a göre kaynak çeşitlenmesi ticarileşmeyi, performans sistemi ise esnek emeği ve sömürüyü esas almakta, parasız eğitim ve iş güvencesi ortadan kaldırılmaktadır. Yükseköğretim hizmetinin örgütlenmesinde baskı ve şiddet politikalarının da giderek arttığını gözlemleyen Kılıç nitelikli eğitim hakkı vurgusunun, üniversitelerin yönetim mekanizmalarından bilimsel bilginin üretim sürecine, üniversitenin fiziki alt yapısından bileşenlerine sunduğu sosyal imkanlarına kadar yükseköğretim hizmetinin eşitlikçi, özgürlükçü ve demokratik ilkelerle ör-

¹⁴ “Bolonya Süreci Nedir?” YÖK belgesine göre: “Bolonya Süreci’nin temelleri 1998 yılında Fransa, İtalya, Almanya ve İngiltere Eğitim Bakanlarının Sorbonne’da gerçekleştirdikleri toplantı sonunda yayımlanan Sorbonne Bildirisi ile atılmıştır. Avrupa’da ortak bir yükseköğretim alanı yaratma fikri ilk kez bu bildiri ile ortaya çıkmıştır. Bologna Sürecinin oluşturmayı hedeflediği Avrupa Yükseköğretim Alanı içerisinde yer alan ülke vatandaşları, yükseköğrenim görmek ya da çalışmak amaçları ile Avrupa’da kolayca dolaşabileceklerdir. Avrupa, gerek yükseköğretim ve gerekse iş imkanları açısından dünyanın diğer bölgelerinden kişiler tarafından tercih edilir hale getirilecektir” (<http://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&i=3>, 16.07.2012)). Eğitimin 1995 yılında yürürlüğe giren Dünya Ticaret Örgütü’nün Hizmet Ticareti Genel Anlaşmasına dahil olmasıyla Bolonya Süreci ve eğitimin liberalleşmesi kesişmiştir. Bu bağlamda, kamu politikaları üzerine çalışan Jean Emile Charlier ve Sarah Croché’nin de altını çizdiği üzere, “pek çok eğitimci Hizmet Ticareti Genel Anlaşması, Lizbon stratejisi ve Bolonya Sürecinin kesişmesinin yükseköğretimin Avrupalılaşmasına değil ticarileşmesine yol açacağını savunmaktadır” (Chalier ve Croché, 2008).

gütlenmesi zorunluluğunun altını çizeceğini belirtmektedir (Kılıç, 2011: 29.) Eğitim hakkının savunulması bu bağlamda gitgide hayati bir yere sahip olmakta, bu yoldaki hak arama örgütleri önemli aktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada Ayşe Buğra'nın editörlüğünü yaptığı "Sınıftan Sınıfa" kitabını hatırlamak mümkün görünmektedir. Nitekim orada da yeni çalışma şekillerine karşı yeni hak arama yöntemleri ortaya koyulmuş, spor emekçileri sendikası ve ofis çalışanlarının örgütlenmesi gibi yeni modellerden bahsedilmiştir (Buğra, 2010). Genç-Sen'in gittikçe siyasi bir ton edinmesi Türkiye koşullarında normal ve kaçınılmaz olarak yorumlanabilse de bu tonun dozunun dengelenmesi üyelerinin sınıfsal çıkarlarını koruma görevi taşıyan sendikaların değişen koşullar altında işleyişi açısından önemlidir. Genç-Sen'in eylemlerinin aldığı yoğun polis ve hükümet tepkisinden de anlaşılmaktadır ki öğrenci hareketleri ve hak arama mücadeleleri, üniversitenin anti-demokratik yapısı ve neoliberal değerler ile karşı karşıya gelmektedir. Üniversitelerdeki bu durumu 12 Eylül düzenine dayandıran İlhan Tekeli de Kenan Evren'in "Üniversiteler teröristlerin yetiştirildiği birer yuva haline geldi" sözünü hatırlatmaktadır (Tekeli, 2010).

Taner Timur da neoliberal değerlerin üniversiteye yerleşmesinden kaynaklanan bir üniversiteler krizine işaret etmektedir (Timur, 2000). Üniversite mezunu nüfusta işsiz sayısı Eylül 2011'de geçen yılın aynı ayına göre 32 bin kişi, kriz öncesi dönem olan Eylül 2008'e göre ise 88 bin kişi üzerinde gerçekleşerek 537 bin kişi seviyesine ulaşmış ve diplomalı işsizlerin oranı Eylül 2011'de yüzde 11,5 olmuştur.¹⁵ Öğrenimleri boyunca ücretsiz işgücü olarak kullanılan stajyer öğrenciler ile öğrenimleri sırasında çalışan öğrencilerin varlığı da öğrencilerin karşı karşıya bulunduğu ekonomik sorunlara başka örneklerdir. Genç-Sen de mücadele alanının başına koyduğu diplomalı işsizliğe karşı duruşunu kuruluş amaç ve ilkelerinde "Söz, Yetki, Karar Öğrencilere, Diplomalı İşsiz Olmayacağız!" şeklinde ortaya koymuştur. Bu talep, Genç-Sen'in amaç ve ilkelerinde yer alan "Çeşitlilik, demokrasi ve katılımcılık, dayanışma ve birlik, toplumsal dayanışma" ilkelerinin başında gelen "İnsanca bir yaşam" başlığı altında "Dünyada ve Türkiye'de yaşanan neoliberal dönüşümün eğitimdeki yansıması özelleştirmeler, paralı eğitim, diplomalı işsizlik gibi sorunlardır. Genç-Sen eğitimin ve bilimin şirketlerin çıkarları doğrultusunda değil, öğrencilerin ve toplumun ihtiyaçları, gelişimi ve isteği doğrultusunda verilmesi gerektiğini savunur" ifadesiyle anlatılmıştır (Genç-Sen, 2009).

Bu bağlamda, öğrenci sendikası, Olivier Galland'ın (1996) tarif ettiği üzere "gençlik" ve "öğrencilik" gibi kaygan ve güvensiz toplumsal kategorilerin, temel insan haklarından olan örgütlenme ve ifade özgürlüklerini kullanarak parasız, bilimsel, anadilde eğitim, barınma ve beslenme gibi sosyal haklarını talep etme mücadelelerinde önemli yer tutma potansiyeline sahiptir. Bu potansiyelin daha net anlaşılması için çalışmamızın son bölümünde dünyada öğrenci sendikacılığıyla ilgili önemli bir örnek olan Fransa'daki öğrenci sendikalarından bahsetmek faydalı olacaktır (Monchablon, 1983; Fichtali, 2003).

b. Öğrencilerin Temsilinde Öğrenci Sendikalarının Yeri: Fransa Örneği

Öğrenci sendikacılığının mümkün ve gerekli olduğunu ortaya koyan ve öğrenci sendikal örgütlenmesinin kurucu belgesi olarak nitelendirilen, 24 Nisan 1946

¹⁵ "Diplomalı İşsiz Sayısı Uçtu" (<http://www.sondakika.com/haber-diplomali-issiz-sayisi-uctu-3200582/>, 23.07.2012).

yılında Fransız öğrenci sendikası Fransa Ulusal Öğrenci Birliği (*Union Nationale des Etudiants de France: UNEF*) tarafından hazırlanan Grenoble Şartı'nın ilk maddesi "Öğrenci genç bir entelektüel işçidir" demektir.¹⁶ Kurulduğu yılda içinde çoğunlukla İkinci Dünya Savaşı boyunca Fransa'daki direniş hareketi içinde yer almış olan öğrencilerin bulunduğu UNEF, savaşın ardından artık bir öğrenci sendikası olarak öğrencilerin sosyal yaşamlarında söz sahibi olma yoluna gitmeye karar vererek kitleleşmeye başlamıştır. Bu doğrultuda UNEF 1946 yılında Grenoble Şartı'nı kabul etmiş ve öğrenci sendikacılığının içeriğini ortaya koyan belgeyi hazırlamıştır.

Sayısı birden fazla olan öğrenci sendikaları Fransa'da önemli bir temsil gücüne ve görünürlüğe sahiptir. Üniversite düzeyinde yapılan meclis seçimlerinde öğrenciler oy kullanarak kendilerini temsil etmesini istedikleri sendikaya oy vererek üniversite genel meclisinde temsil hakkı imkanı bulmaktadır. Ayrıca Türkiye'deki Kredi ve Yurtlar Kurumuna benzeyen ve ismini "Paris Bölgesel Eğitim ve Yükseköğretim Yapıları Merkezi" olarak çevirebileceğimiz *Centre Régional des Oeuvres Universitaires et Scolaires de Paris (CROUS)* adlı, üniversite yönetmeliği ve akademik takvimin belirlenmesinden ulusal ve uluslararası burs ve kredilerin yönetilmesine, yabancı öğrencilerin karşılanmasından yurt ve öğrenci yemekhanelerinin yönetilmesine kadar üniversiteyi ilgilendiren birçok konuda yetkili olan kurumun yönetim kurulunda da temsil hakları vardır.¹⁷ Ayrıca öğrencilerin temel sağlık sigortası kurumları da öğrenciler tarafından yürütülmekte, buralarda da sendikaların temsil hakkı bulunmaktadır. Dolayısıyla Fransa'da öğrenci sendikaları hem eğitim hakkı, hem örgütlenme ve ifade özgürlüğü ve üniversitelerin özerkliği konularında hem de sağlık hakkı gibi bir sosyal hakkın öğrencilere eşit olarak dağıtılması konusunda hayati bir yer sahibidirler. Üniversite kampüslerinde ofislere de sahip olan öğrenci sendikaları bu sayede öğrencilerin günlük sorunlarıyla ilgilenmek üzere birebir orada olma imkanına sahip olabilmektedirler.

Ancak, Fransa'da da sendikaların sorunsuz bir şekilde işlemediğini gözlemlemek mümkündür. Orada da sendikaların her birinin belirli siyasi bir aksı vardır ve bu siyasi aks herhangi bir siyasi parti veya görüşü desteklemeyen öğrencilerin gözünde sendikaların temsil gücüne zarar vermekte, hatta sendikaların siyasi kariyer amacıyla girilen örgütler olarak algılanmasına sebep olmaktadır. Bu açıdan öğrencilerde son yıllarda sendikal örgütlenmeye olan güven ve bağlılık azalmış, öğrencilerin kültürel ve sosyal faaliyetleri öne çıkaran ve öğrencilerin günlük yaşamlarına yönelik çalışmalar yapan çeşitli öğrenci derneklerine üye olmayı tercih etmeye başladıkları gözlemlenmiştir (Barthelemy, 2000). Bu açıdan Fransa örneğinde akılda kalmasını ve altının çizilmesini istediğimiz esas nokta şudur ki öğrenci sendikalarının hem üniversite bünyelerindeki hem de kendilerini ilgilendiren kurumlardaki temsil güçleri, öğrencilerin haklarını talep edebilecekleri etkin mücadele kanallarının artmasını sağlamaktadır.

Burada altını çizmek gerekir ki öğrenci sendikalarının Fransa'da yetmiş yıla yakın bir geçmişi vardır ve bu imkanları ve temsil gücünü uzun yıllar süren mücadeleler sonunda elde etmişlerdir. Türkiye'de de bir öğrenci sendikasının öğrenci hareketi içindeki konumu ve sendikal haklar ve insan hakları mücadelesindeki

¹⁶ "La charte de Grenoble" (<http://unef.fr/2011/06/09/la-charte-de-grenoble/>, 24.07.2012).

¹⁷ "Participation Etudiante" (<http://www.crous-paris.fr/article.asp?idcat=ACC>, 24.07.2012).

yeri zamanla görülebilecek, Genç-Sen de öğrenci sendikası modelinin Türkiye'deki ilk ve tek örneği olarak bu süreçte temel bir rol oynayacaktır. Henüz kendi kimliğini ve taleplerini oluşturmak yolunun başında olan Genç-Sen'li öğrencilerin yapacağı seçimler ve siyasi taleplerin radikalliğinin tonunun dengelenmesi bu noktada belirleyici olacaktır.

SONUÇ YERİNE:

ÖĞRENCİ SENDİKACILIĞI VE GENÇ-SEN İÇİN NASIL BİR GELECEK?

Bugün neoliberal politikaların üniversiteye nüfuz etmeye başladığı ve öğrencilerin Kredi ve Yurtlar Kurumu, İETT, öğrenci yemekhanelerindeki taşeron firmalar ve Yükseköğretim Kurulu başta olmak üzere pek çok kurumla ilişki içine girdiği bir bağlamda öğrencilerin emek-sermaye çelişkisinin ortasında bulunduğu görülmektedir. Bunun yanında mezun olduktan sonra da işsizlik sorunuyla karşı karşıya gelen öğrenci aynı zamanda ucuz, hatta stajlar süresince bedava, işgücü olması açısından sömürü ilişkilerinin de içine entegre olmuş durumdadır. Öğrencilerin bir sınıf olmaması ve sendika kurmayı gerektirecek bir işçi-işveren ilişkisi içinde olmaması sebebiyle öğrenci sendikasının anlamsız olduğunu savunan görüş bu noktada yetersiz kalabilmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin temel insan hakları ve sosyal haklar için mücadelede bir hak arama örgütü olarak sendikaya sahip olmasını hem meşru hem önemli olarak yorumlamak mümkündür.

Bu bağlamda, toplu sözleşme hatta grev hakkı başta olmak üzere ilişki içinde olduğu çeşitli kurum ve kuruluşlarla masaya oturmak ve haklarını müzakere etmek fikriyle kurulan Genç-Sen'in içinde yer alan öğrenciler hala "sendikacılığı" öğrenme ve Türkiye'nin dinamiklerine özgü bir şekilde içlerindeki farklılık ve anlaşmazlıkların üstesinden gelmeye çalışarak kendilerini şekillendirme arayışı içindedir. Genelde öğrenci sendikacılığının, özelde de Genç-Sen'in Türkiye'de yerleşip yerleşmediğini veya ileride yerleşip yerleşemeyeceğini anlayabilmek için "Öğrenci sendikası tuttu mu?" sorusunu sormak faydalı görünmektedir. Genç-Sen'in karşı karşıya olduğu hukuki, siyasi, toplumsal ve ekonomik engellerin yanı sıra iç sorunları ve tıkanmaları bu noktada belirleyicidir. Ancak unutulmamalıdır ki Genç-Sen henüz 2007 yılında kurulmuş bir örgüt olmasından dolayı kendi özgül dinamikleriyle bu uzun süreç içinde kendi kimlik ve mücadele yöntemlerini belirleyecektir.

19 Mart 2011'de Ankara'da toplanan Genç-Sen 4. Genel Kurulunda alınan bir karar bu sorunların aşılına çalışıldığını gösteren bir örnektir. Her siyasi örgütün temsil ve söz hakkına sahip olabilmesi ve örgütte hiçbir örgütün ağırlığının olmaması amacıyla bu kurulda nisbi seçim sistemi kabul edilmiştir. Farklı siyasi örgütlerden gelen gençlerin Genç-Sen içinde "siyasi militan" değil "öğrenci" kimliği etrafında birleşerek mücadele edebilmesini sağlama ihtimali olduğundan dolayı bu kararı önemli bir karar olarak yorumlamak mümkündür. Bugün görülmektedir ki 2007 yılından beri süren kapatma davasının geçtiğimiz aylarda sendikanın kapatılmasıyla sonuçlanmasına karşın Genç-Sen'liler "sendikacılığın" öğrenilme sürecinde adımlar atmakta, hem öğrencilerin sendikal haklarını elde etme yolunda hem de eğitim hakkı mücadelesinde eylemlerine devam etmektedirler. Bu bağlamda, örneğin, araştırmamız boyunca öğrenci sorunlarından biraz uzaklaştığına şahit olunan Genç-Sen'in bugünkü eylemleriyle ilgili güncel bir ekleme gerekirse görülmüştür ki 2012 yılı başlarından beri Genç-Sen başta kendilerini Şişli İlçe Eği-

tim Müdürlüğüne zincirleme eylemi olmak üzere eğitim fakültelerindeki öğrencilerin formasyon hakkı için eylemler düzenlemiş, hatta bu hakkın kısmen geri verilmesini sağlayabilmiştir.

Genç-Sen'i incelemek üzere çıktığımız araştırmamız boyunca hem DİSK bünyesindeki sendikacılığa hem de öğrencilerin siyasi aidiyetlerine ilişkin bulgular ortaya çıkmıştır. Buradan yola çıkarak şunu söylemek mümkündür ki Genç-Sen'i incelemek yalnızca öğrenci hareketlerinin dönüşümünü değil, Türk solunun 1980 sonrası dinamik ve stratejilerini anlamak açısından da önemlidir. Bugün ülke çapında her alanda hak ihlalleri gittikçe artmakta, neoliberal iktisat politikaları doğrultusunda güvencesizlik ve vasıfsızlaşma çalışma ilişkilerinde gittikçe yayılmakta, bu anlayış üniversitelerin işleyişinin içine de yerleşmekte, öğrenciliğin içeriği, sınıfsal konumu, statüsü ve şartları buna bağlı olarak dönüşerek temel hakların ve eğitim hakkının içeriği yeniden tanımlanmaktadır. Akademik özgürlük konusunda yazı kaleme alan öğretim üyesine disiplin cezası verilerek maaşından kesinti yapılmakta, TEKEL işçileriyle dayanışma etkinliğine katılmaları sebebiyle öğrenciler okuldan uzaklaştırılmakta, anayasal hak olan parasız eğitim pankartı açan öğrenciler örgüt üyeliğinden tutuklanmakta, yemekhane sistemini protesto eden öğrenciye soruşturma açılmaktadır. Bu bağlamda, Serdar Yazıcı'nın sözlerine yer vermek gerekirse "Bütün yıldırma, izole etme politikalarına karşın eşit, parasız, bilimsel, anadilde eğitim hakkını tüm yurttaşlar için savunmak ve yeni anayasada yer almasını sağlamak için mücadele etmek hak savunucuları için 2011 yılının temel vazifesidir" (Yazıcı, 2010; 292-293). Üniversitelerin yapısının bilimsel ve idari özgürlükleri sağlamaktan uzak olduğu, tutuklu öğrencilerin sayılarının gitgide arttığı, hak arama örgütleri ve gençler üzerindeki baskı ve kontrolün yüksek olduğu bir ortamda, Genç-Sen de toplumsal muhalefet ve örgütlenme içerisinde stratejik bir yere sahiptir. Sendikanın zaman içinde edineceği konum ve kimlik bu açıdan önem taşımaktadır. Sendikal krizden çıkışa, gençlik hareketleri başta olmak üzere toplumsal muhalefetin güçlenmesine, insan hakları ve sosyal haklar mücadelesindeki eylem ve örgütlenme tarzlarına ilişkin sorulara verilecek cevaplar bu süreçlerdeki aktörlerin iyi anlaşılmasından geçmektedir.

KAYNAKÇA

- Barthelemy, Martine (2000) *Associations: un nouvel âge de la participation?*, Paris: Sciences Po.
- Birleşmiş Milletler (1948) "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi" (http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=156:insan-haklari-evrensel-beyan-names&catid=37, 13.05.2012).
- Borella, François ve Michel de la Fournière (1957) *Le syndicalisme étudiant*, Paris: Seuil.
- Bourdieu, Pierre (1984) "La jeunesse n'est qu'un mot", *Questions de la Sociologie*, Editions Minuit.
- Bourdieu, Pierre ve Jean Claude Passeron (1964) *Les héritiers: les étudiants et la culture*, Paris, Les éditions de Minuit.
- Buğra, Ayşe (der.) (2010) *Sınıftan Sınıfa: Fabrika Dışında Çalışma Manzaraları*, İstanbul: İletişim.
- Cefai, Daniel (2007) *Pourquoi se mobilise-t-on?*, Paris: La Découverte-MAUSS.

IV. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu

- Çelik, Aziz (2009) “Ücretli Olmayanların Sendikal Hakları ve Türkiye Uygulaması”, *Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu (I)*, (22-23 Ekim 2009), Ankara: Belediye-İş.
- Charlier, Jean Emile ve Sarah Croché (2008) “AGCS et processus de Bologne. Des modalités différentes d’un même projet de commercialisation de l’enseignement supérieur”, *Distances et Savoirs*, 6 (1).
- Coşkun, Mustafa Kemal (2006) “Süreklilik ve Kopuş Teorileri Bağlamında Türkiye’de Eski ve Yeni Toplumsal Hareketler”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 61 (1).
- DİSK (2000) “11. Genel Kurul Kararları” (<http://www.disk.org.tr/default.asp?Page=ContentId=125,02.05.2011>).
- Fichtali, Yassir (2003) *Qu’est-ce que l’UNEF*, Paris: l’Archipel.
- Galland, Olivier (1996) *Les étudiants*, Paris: La Découverte.
- Genç-Sen (2010) “Neler Yaptık?” (http://www.gencsen.org/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=2&Itemid=50,23.04.2011).
- Genç-Sen (2009) “Tüzük, Amaç ve İlkeler” (<http://gencsenbalikesir.blogspot.com/2009/10/tuzuk.html,23.07.2012>).
- Gülmez, Mesut (2005) “Anayasa Değişikliği Karşısında Sendikal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmelerin İç Hukuktaki Bağlayıcılığı”, Ergün İşeri (der.) *Ekonomik ve Sosyal Temel Haklar Kapsamında Sendikal Haklar, Sosyal Güvenlik ve Sağlık Hakkı* içinde, İstanbul: DİSK Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi.
- Gündoğdu, Ozan (2011) “Türkiye’de Öğrenci Hareketlerinin Krizleri ve İmtihanları”, Damla Öz, Ferda Dönmez Atbaşı, Yalçın Bürkev (der.) *Gerçek, Yıkıcı ve Yaratıcı: Dünyada ve Türkiye’de Üniversite, Eğitim, Gençlik Mücadeleleri* içinde, İstanbul: Nota Bene.
- Karan, Ulaş (2011) “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Yükseköğretim Hakkı”, *Güncel Hukuk*, 86 (2).
- Kılıç, Zübeyde (2011) “Neoliberal Yükseköğretim Politikaları Karşısında Nitelikli Eğitim Hakkı Savunusu”, *Güncel Hukuk*, 86 (2).
- Koç, Yıldırım (2010) *Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi: Osmanlı’dan 2010’a*, Ankara: Epos Yayınları.
- Mcadam, Doug (1986) “Recruitment to High Risk Activism: The Case of Freedom Summer”, *American Journal of Sociology*, 92 (1).
- McCarthy, J. D. ve M. Zald (1977) “Resource Mobilization and Social Movements: A Partial Theory”, *American Journal of Sociology*, 82 (6).
- Monchablon, Alain (1983) *Histoire de l’UNEF de 1956 à 1968*, Paris: PUF.
- Olson, Mancur (1978) *Logique de l’action collective*, Paris: PUF.
- Sazak, Fikret (der.) (2006) *Türkiye’de Sendikal Kriz ve Sendikal Arayışlar*, Ankara: Epos Yayınları.
- Tarrow, Sidney ve Charles Tilly (2006) *Contentious Politics*, Paradigme Publishers.
- Tekeli, İlhan (2010) *Tarihsel Bağlamı İçinde Türkiye’de Yükseköğretimin ve YÖK’ün Tarihi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Timur, Taner (2000) *Toplumsal Değişme ve Üniversiteler*, İstanbul: İmge.
- Yazıcı, Serdar (2010) “2010 Eğitim Hakkı İhlalleri”, H Güneş ve S. Yıldırım (der.) *2010 Sosyal Hak İhlalleri Raporu*, İstanbul: Sosyal Haklar Derneği.
- Yentürk, Nurhan, Yörük Kurtaran, Gülesin Nematlı (der.) (2008) *Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yeşildere, Tahsin (2011) “Üniversitelerin Sorunları Giderek Artıyor”, *Güncel Hukuk*, 86 (2).